

Přednáška: Počátky keramiky (I. Pavlů)

Program letní semestr 2011:

(7.2.) PK01 Keramika jako archeologický pramen.....	1
(14.2.) PK04 Počátky keramiky u lovců a sběračů I.....	1
(21.2.) PK04 Počátky keramiky u lovců a sběračů II.....	1
(28.2.) PK07 Počátky keramiky v zámoří I.....	1
(7.3.) PK03 Ekonomický a společenský model	2
(14.3.) PK08 Počátky keramiky v zámoří II	2
(21.3.) PK05 Počátky keramiky ve Starém světě I	2
(28.3.) PK02 Technologický model a evoluční teorie	2
(4.4.) PK06 Počátky keramiky ve Starém světě II	2
(11.4.) PK09 Nejstarší lineární keramika ve střední Evropě I	2
(18.4.) PK10 Nejstarší lineární keramika ve střední Evropě II.....	3
(2.5.) PK11 Počátky lineární keramiky v Čechách	3
(2.5.) PK12 Desén a styl keramiky	3

Sylabusy přednášek

(7.2.) PK01 Keramika jako archeologický pramen

(1. jako nástroj: variabilita, archeometrie, chronometrie, technologie, stylistika, 2.jako prostředek komunikace: proces komunikace, zprávy; 3.teorie keramiky v archeologii; analyticko-mechanická, mentalitní, ekologická, kulturně-systémová teorie keramiky)

(14.2.) PK04 Počátky keramiky u lovců a sběračů I

(nejstarší vypalované předměty v Eurasii, Japonsko: model zavedení keramiky, pozdněglaciální teploty, pozdněglaciální maximum, rozsah pevniny, vývoj kultury Jomon od paleolitu, nezdobená keramika Odamai Yamamoto, nejstarší tvary kultury Jomon, výzdobné techniky Jomon, Východní Asie: přehled, Čína: Xianrendong, JV-Yuchanyan, S-Nanzhuangtu, Čína a daleký východ,

(21.2.) PK04 Počátky keramiky u lovců a sběračů II

Přímoří: kultura Osipovka, Gasya, Gromatucha, Chummy, Černigovka, Ustinovka; V Sibiř: Ust' Karenga, V Evropa: Jelšanská kultura, kultura Bug-Dněstr, ukrajinské skupiny; Z Evropa – Rosheim, severní Evropa: postglaciál, Ertebole, Čechy: Hrazany)

(28.2.) PK07 Počátky keramiky v zámoří I

(literatura, nejstarší keramika na americkém kontinentu, Brazílie-Amazonie, Brazílie 5600BC- Taperinha; Kolumbie 4800BC-San Jacinto 1, 4200BC-Puerto Chacho, 4000BC-Puerto Hormiga; Ekvádor 3300BC-kultura Valdivia; Panama 2800BC-Monagrillo; Salvador 1400 BC- el Carmen; Mexiko 1700BC-Barra komplex,1900BC- Purron, 1600BC-Chajil;)

(7.3.) PK03 Ekonomický a společenský model

(ekonomická otázka: důvody pro vznik keramiky, šíření technologie, teorie o vzniku keramiky, další teorie, usedlá a stěhující se společnost, ekonomická teorie zavedení keramiky na JZ USA, charakteristiky keramiky na JZ USA, společenský model vzniku keramiky, společenský model vzniku keramiky na JV USA, technologické rozdíly v keramice na JV USA, společnost na pobřeží a ve vnitrozemí; shrnutí P.Rice)

(14.3.) PK08 Počátky keramiky v zámoří II

(literatura; archeologie severní Ameriky; JV USA-nejstarší keramika, Stalling; JZ USA-300BC, kulturní oblasti, vývoj 10000BC-1900AD, JZ USA Late Archaic-Coffee Camp; 500AD-počátky Mogollon a Hohokam, 700AD-počátky Patayan, SV USA-oblast Velkých jezer, 800BC-kultura Woodland, Leimbach, 200BC-Vinette I; vztah nejstarší keramiky k přírodnímu prostředí)

(21.3.) PK05 Počátky keramiky ve Starém světě I

(postglaciální klimatické změny; Subsaharská Afrika: jezero Čad, Tagalagal, keramika s otisky; Levant: nádoby z organických hmot, vývoj pyrotechnologie, bílé zboží, kamenné nádoby, keramika, PPNB; Přední východ-nejstarší keramika; Horní Mezopotámie: staré tradice, Gobekli tepe-9000BC; Mezopotámie- nestarší keramika 1-3; Tell el Kerkh; Cayonu pns; V Středomoří: Egejida, Řecko-monochromní keramika 6500-6100, Nea Nikomedeia, Východní Středomoří: Alálie 6600-6100BC, 6100-5800 BC, Adriatická oblast-Impresso; ; Z Středomoří 5800-550 BC, Impreso; Z Středomoří-5800-5500BC, impreso a cardial; Atlantické pobřeží-La léde du Gulp; odkládaný postup)

(28.3.) PK02 Technologický model a evoluční teorie

(technologický model, klasifikace výrobků z hlíny, technologie a archeologie, kritika technologického modelu, technologie a funkce, evoluční teorie vzniku keramiky, symbolický systém a náhodné změny, descent with modification, náhodný výběr, význam evoluční teorie, sociální interakce)

(4.4.) PK06 Počátky keramiky ve Starém světě II

(chronologické schéma: Řecko a Anatolie do 7000BC; vývoj malované keramiky: Anatolie 6500-5300BC, Řecko 6500-5500BC; Egejida a Balkán-chronologie, Exodus 7000-6500BC?; Thesálie: chronologie; Balkán: vývoj malované keramiky, 6100-5600BC bíle malovaná, další vývoj; dolní Podunají; Karpatská kotlina, střední Evropa a severní Evropa: chronologicko geografické schéma, severní Evropa; střední Evropa: lineární keramika a její sousedé)

(11.4.) PK09 Nejstarší lineární keramika ve střední Evropě I

(Literatura; nejstarší lineární; Podunají: oblast vzniku, datování; geneze nejstarší lineární; Bicske-Galagonyás, výzkum 1971-1977, literatura, 1. fáze, Méhtelek, 2. fáze, 3. fáze, 4. fáze, 5. fáze, nekeramika, jeskyně Yarimburgaz, Hroby z Larissy; Podunají: Nitra, Hurbanovo, Bíňa, periodizace; Podunají: Milanovce; Brunn: datování, ŠI, suroviny ŠI, Brunn II, Brunn I; Morava: Vedrovice, ŠI: Brunn a Vedrovice, Moravské Budějovice, Polsko: Skoroszowice);

(18.4.) PK10 Nejstarší lineární keramika ve střední Evropě II

(literatura; frankfurtský projekt, datování; Strogen, Neckenmarkt, synchronizace; Podunají a Polabí: struktura staré lineární; Postup lineární: model 5 generací, Bavorsko: Mintraching, Wang, Nordlingen Ries: Enkingen, Nordharz: Eitzum, Eilsleben; Koncepce vývoje, synchronizace; Mainz: Schwanfeld, Porýní: Bruchenbrucken, Goddelau; západní lineární: hrubá, jemná; západní sousedé lineární, La Hoguette)

(2.5.) PK11 Počátky lineární keramiky v Čechách

(4 hypotézy, mezolit-neolit, 1. hypotéza, nejstarší lokality, 2. hypotéza, Holohlavy, chronologický problém 1, Holohlavy 5, chronologický problém 2, Nové Dvory 2, Zdice II, 3. hypotéza, Litice, areály, chronologie, chronologický problém 3, Litice-dalí areály, index jemná/hrubá, 4. hypotéza, chronologické trendy: Kolín, Louny; shrnutí)

(2.5.) PK12 Desén a styl keramiky

(Výzdobný desén: počátky výzdoby, vznik neolitických ornamentů, entopické jevy, ornament realistický a abstrahovaný, dekodování desénu, dekodování lineárního ornamentu, Znakový systém: index, Asertivní styl, Výklad stylů, Skupinový význam, Vytváření lineární výzdoby, Vytváření výzdoby, Keramická sociologie, Regionální rozdíly v lineární keramice, Keramický styl: jednota stylu, technika stylu, isochrestický styl, symetrie, umělecký styl, obnovení stylu, stylistické sdělení, normativní a procesuální pojetí stylu, symbolické pojetí stylu, emblemický styl, informativní obsah stylu, Stylistické rozměry: styl v prostoru, skrytý rozměr stylu.)

Literatura:

- Arnold, Dean E. 1985: Ceramic theory and cultural process. Cambridge (Univ. Press)
- Braun, David P. 1983: Pots As Tools. In: Moore, James A. - Keene, Arthur S. (eds.), Archaeological Hammers and Theories, New York, 107 - 136.
- Demoule, J.-P. 1993: Anatolie et Balkans: La logique évolutive du Néolithique égéen. *Anatolica* 19, 1-18.
- Doluchanov, P. – Šukorov, A. – Groneeborn, D. – Sokoloff, D. – Timofeev, V. – Zaitseva, G. 2005: The chronology of Neolithic dispersal in Central and Eastern Europe. *Journal of Archaeological Science* 32, 1441-1458.
- Erim-Ozdogan, A. – Yalman, N. 2004: Clay Vessels and Pottery: Comments on Cayonu. Pre-Pottery Neolithic and Pottery Neolithic Finds. *TUBA-AR* 7, 67-92.
- Fugazzola Delpino, M. A. – Pessina, A. – Tiné, V. 2002: Le ceramiche impresse nei neolitico antico. *Italia e Mediterraneo*. Roma
- Kajiwara, H. 1998: Why did humans begin using pottery. *Science Journal, KAGAKU*, 68-4, 296-304 (japonsky).
- Kuzmin, J. V. 2002: The earliest center of pottery origins in the Russian Far East and Siberia: review of chronology for the oldest Neolithic cultures. *Documenta Praehistorica* 29, 37-46.
- Muller, J. 1994: Das ostadriatische Fruhneolithikum. Die Impresso-Kultura und die Neolithisierung des Adriaumes. Berlin: Volker Spiess.
- Ozdogan, M. 2005: Westward expansion of the Neolithic way of life: what we know and what we do not know. In:
- Pavúk, J. 1993: Beitrag zur Definition der Protostarčevo-Kultur. *Anatolica* 19, 231-242.
- Richter, C. – Meric, R. (eds.), How did Farming Reach Europe?. *Anatolian-European Relations from the second Half of the 7th through the first half of the 6th Millennium cal BC*. *Byzas* 2, 15-28.
- Rice, P.M. 1999: On the Origins of Pottery. *Journal of Archaeological Method and Theory*, 6-1, 1-54.
- Sampo, M. C. – C. Tozzi – M.-L. Verola 1994: Le Néolithique ancien dans le sud-est de la péninsule italienne: caractérisation culturelle, économie, structures d'habitat. In: Guilaine, J. – J. Vaquer (eds.), *Le Néolithique du Nord-Ouest méditerranéen*. Carcassonne 13-24.
- Schmidt, K. 2004: Fruhneolithische Zeichen vom Gobekli Tepe. *Tuba-AR* 7, 93-106.
- Schubert, H. 2005: Everyone's blaf box – Where does the European ornamentation come from? In: Richter, C. – Meric, R. (eds.), *How did Farming Reach Europe?. Anatolian-European Relations from the second Half of the 7th through the first half of the 6th Millennium cal BC*. *Byzas* 2, 239-254..

Shoop, U.-D. 2005: The late Escape of the Neolithic from the Central Anatolian Plain. In: Richter, C. – Meric, R. (eds.), How did Farming Reach Europe?. Anantolian-European Relations from the second Half of the 7th through the first half of the 6th Millenium cal BC. Byzas 2, 41-58.

Skibo, James – Blinman, Eric 1998: Exploring the Origins of Pottery on the Colorado Plateau. In: Skibo, J. M. – Feinman, G.M., Pottery and People. A dynamic interaction, 171-183. Salt Lake City: Univ. of Utah Press.

Thissen, L. 2005: Dominy to grips with the Aegean in Prehistory: an outloně of the tempoval framework, 10.000-5500 cal BC. In: Richter, C. – Meric, R. (eds.), How did Farming Reach Europe?. Anantolian-European Relations from the second Half of the 7th through the first half of the 6th Millenium cal BC. Byzas 2, 29-40.

Tsutsumi, T. 2002: Origins of Pottery and Human Strategie for Adaptation During the Termination of the Last-glacial Period in the Japanese Archipelago. In: Yasuda, Y. (ed.), The Origins of Pottery and Agriculture, 241- 262.: Lustre Press.

/Vencl, S. 1978: Soubor neobvyklé keramiky z jeskyně Kody v Tetíně, okr. Beroun. AR 30, 535-546. (paralela: starší d. br. Sev. Itálie, pupky vytlačené z vnitřní strany, řady otvorů pod okrajem, ale zatažené misky)/

Wobst, Martin H. 1977: Stylistic Behavior and Informative Exchange. In: Cleland, Charles E. (ed.), For Director: Research Essays in Honor of James B., Griffin, Anthropological Papers of Museum of Anthropology. University of Michigan 61: 317-342.

Zhang Chi 20002: The discovery of early pottery in China. Documenta Praehistorica 29. 29-36.

jomon

<http://www.nbz.or.jp/eng/prehistoric.htm>

http://www.um.u-tokyo.ac.jp/publish_db/2000dm2k/english/02/02.html

gobeklitepe

<http://www.urgeschichte.org/DieBeweise/GobekliTepe/gobeklitepe.htm>

costarica

http://www.arqueocostarica.org/articles/costa_ricas_first_potters.html

archeologie severní Ameriky

<http://www.indiana.edu/~arch/saa/matrix/naa.html>

SV USA:

Braun, E.K.- Braun, D.P.1994: The First Peoples of the Northeast. Lincoln (MA): Lincoln

Historical Society.

Stothers, D. M. – Timothy J. A. 1993: Archaeological Reflections of the Late Archaic and Early Woodland Time Periods in the Western Lake Erie Basin. *Archeology of Eastern North America* 21, 25-109.

JV USA:

Sassaman, K.E. 1993: Early Pottery in the Southeast. Tradition and Innovation in Cooking Technology. Tuscaloosa: Alabama Univ. Press.

JZ USA:

Bronitsky, G. – Meritt, J.D. 1986: The Archaeology of Southeast Arizona: A Class I Cultural Resource Inventory. Phoenix.

Cordell, L.S. – Gumerman G.J. 1989: Cultural Interaction in the Prehistoric SW. In: Cordell, L.S.-Gumerman, G. D. (eds.) *Dynamics of Southwest Prehistory*, 1-18. Washington.

Fish, P. R. – Fish, S.K. 1994a: Southwest and Northwest: Recent Research at the Juncture of the United States and Mexico. *Journal of Archaeological Research* 2-1, 3-44.

Fish, P. R. – Fish, S.K. 1994b: Prehistoric Desert Farmers of the Southwest. *Annual Review of Anthropology* 23, 83-108.

Haury, E.W. 1950: The Stratigraphy and Archeology of Ventana Cave, Arizona. Albuquerque.

Schroeder, A. H. 1985: Aspects of Continuity, Change, and Cultural Identity in Prehistoric Arizona. In: Dittert, A.E.Jr. – Dove, D. E. (eds.), *Proceedings of the 1983 Hohokam Symposium I*, Phoenix, 157-182.

Kisselburg, JoAnn E. 1993: The Tator Hills ceramics: perspectives on a developing technology. In: Halbirt, C. D. – Henderson, T. K. (eds.), *Archaic Occupation on the Santa Cruz Flats: The Tator Hills Archaeological Project*, 279-304. Flagstaff: Northland Research, Inc.

Archeologie severní Ameriky:

Fagan, Brian M. 2000: *Ancient North America: The Archaeology of a Continent*, Third Edition. New York: Thames and Hudson.

Počátky keramiky, jižní Amerika

Barnett, W. K. – Hoopes, J. W. 1995: The Emergence of Pottery. Technology and Innovation in Ancient Societies. Washington-London.

Stará lineární Evropa:

Cladders, M. 2001: Die Tonware der Ältesten Bandkeramik. Untersuchung zur zeitlichen und räumlichen Gliederung. Bonn: Habelt (UPA 72).

Frirdich, Ch. 2005: Struktur und Dynamik der bandkeramischen Landnahme. In: Lüning, J. – Frirdich, Ch. – Zimmermann, A. (eds.), *Die Bandkeramik im 21. Jahrhundert*, 81-110. Rahden/Westf.

Lenneis, E. 2005: Die "Einheitlichkeit" der frühen Bandkeramik – Forschungsstand oder Realität? In: Lüning, J. – Frirdich, Ch. – Zimmermann, A. (eds.), *Die Bandkeramik im 21. Jahrhundert*, 75-80. Rahden/Westf.

Lenneis, E. – J. Lüning 2001: Die bandkeramischen Siedlungen von Neckenmarkt und Strögen. Bonn: Habelt. (UPA 82).

Lüning, J. 2005: Bandkeramische Hofplätze und absolute Chronologie der Bandkeramik. In: Lüning, J. – Frirdich, Ch. – Zimmermann, A. (eds.), *Die Bandkeramik im 21. Jahrhundert*, 49-

74. Rahden/Westf.

Lüning, J. (in press): Bandkeramische Hofplatzregeln und Verwandtschaftssysteme: Absolute Chronologie, Neolithisierung, Bandkeramisierung, Flombornisierung. Bonn (UPA ...).

Pavúk, J. 2005: Typologische Geschichte der Linearbandkeramik. In: Lüning, J. – Frirdich, Ch. – Zimmermann, A. (eds.), Die Bandkeramik im 21. Jahrhundert, 17-40. Rahden/Westf.

Stäuble, H. 2005: Häuser und absolute Datierung der Ältesten Bandkeramik. Bonn: Habelt (UPA 117).

Stará lineární Podunají a Čechy:

Čižmář, Z. 1998: Nástin relativní chronologie lineární keramiky na Moravě. Poznámky k vývoji výzdobného stylu. Acta Mus. Moraviae Sci.soc. 83, 105-139.

Kalicz, N. 1995: Die älteste transdanubische (mitteleuropäische) Linienbandkeramik. Aspekte zu Ursprung, Chronologie und Beziehungen. Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 23-59.

Kaufmann, D. 1983: Die ältestlinienbandkeramischen Funde von Eilsleben, Kr. Wanzleben, und der Beginn des Neolithikums im Mittelbe-Saale-Gebiet. Nachrichten aus Niedersachsens Urgeschichte 52, 177-202.

Kovárník, J. 2004: Osídlování nížin ve satrším stupni kultury s lineární keramikou na jižní Moravě. SPFFBU M 8-9, 31-52.

Olmerová, . – I. Pavlů 1991: Neolitický sídelní areál v Liboci, k.ú. Praha 6 – Dolní Liboc. Archaeologica Pragensia 11, 5-64.

Pavlů, I. 1990: Early Linear Pottery Culture in Bohemia. In: D. Srejovič- N. Tasič (eds.), Vinča and its World, 133-141. Beograd.

Pavlů, I. – Vokolek, V. 1992: Early Linear Pottery Culture in the East Bohemian Region. PA 83, 41-87.

Pavúk, J. 1980: Ältere Linearkeramik in der Slowakei. Slovenská archeológia 28-1, 7-90.

Předneolitické doklady zemědělství v Evropě:

Erny-Rodmann, C. - E. Gross-Klee - J.N. Haas – S. Jacomet – H. Zoller 1997: Gruber „human impact“ und Ackerbau im Übergangsbereich Spätmesolithikum-Frühneolithikum im schweizerischen Mittelland. Jahrb. Schweiz Ges. Ur-u. Frühgesch. 80, 27-56.

Schweizer, A. 2001: Archäopalynologische Untersuchungen zur Neolithisierung der nördlichen Wetterau/Essen. Mit einem methodischen Beitrag zur Pollenanalyse in Lößgebieten.

Dissertationes Botanice 350. Berlin/Stuttgart.